

הקשר של קיימא בין היו"ט של חנוכה ומצות ציצית

פרשת וישב / חנוכה, שנת תשע"ו

(1) שאילתות – פרשת וישלח, שאילתא כו (ר' אחאי גאון זצ"ל)
והיכא מנח ליה? פליגו בה רב אדא בריה דרבא ורבי ירמיה מדפתי חד אמר מימין וחד אמר משמאל מאן דאמר מימין קא סבר כי היכי דלהוי תרתוי מצוותא בחד דוכתא נר חנוכה ומזוזה, ומאן דאמר משמאל קא סבר כי היכי דלהוי מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצויצת ביניהן.

(2) ספר העיטור – עשרת הדיברות, הלכות חנוכה [דף קטו טור א-טור ב]
אמר רב נ"ח מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח. היכי? רב אחא בריה דרבא אמר מימין, ורב ירמיה מדפתי אמר משמאל כדי שיהיה מזוזה בימין ונ"ח בשמאל. ובהלכות ובעה"ב בטלית מצויצת ביניהם.

(3) ישא ברכה – חנוכה, עמ' רי (ר' שאול ידידי' אלעזר ממודזיץ זי"ע)
וראה זה דבר פלא מזוזה (=85), נר (=250), טלית (=449) בגימטריא (=764) מימין (150), משמאל (=411), באמצע (=203) מרומז בשלושה מצות אלו...

(4) בית הבחירה (מאירי) – שבת דף כב.
נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח ולהדליקה שם הן מבחוץ לזמן הקדום הן מבפנים לזמן של עכשיו ומצד שמאל, כדי שתהא מזוזה בימין הנכנס שני בה ביתך דרך ביאתך ודרכו של אדם להרים רגל ימין תחלה ותהא נר חנוכה משמאל הנכנס ופרשו בהגדה ויבא בעל הבית בתפלו ובטלית מצויצת ביניהם חונה מלאך י"י סביב ליראיו ויחלצם:

(5) שפת אמת – חנוכה, שנת תרל"ד
אא"ז מו"ר ז"ל הראה הלשון בקצת נוסחאות [וכן הוא בבעל העטור ע"ש] מזוזה בימין, ונר חנוכה בשמאל, ובעל הבית בטלית מצויצת באמצע כו'. ואינו מובן, כי אין ציצית בלילה? ואינו זוכר דבריו...

(6) ילקוט נפלאות מתורתך עמ' מה¹ (האדמו"ר מסקאליע שליט"א)
אור נרות חנוכה מגלים שאף במצב שנראה חשכות אין סופית, הקב"ה קץ שם לחושך, ויאיר אור. ולכן, אותיות שלפני חש"ך הן רז"י ואותיות שלאחר חש"ך הן טל"ת, ביחד הן אתוון ר"ז טל"ת, ר"ז בגימ' או"ר, היינו אור הנרות הללו, וטלית היינו בעל הבית בטלית מצויצת.

(7) בראשית (נח) – פרק ט, פסוק כג
ויקח שם ויפת את השמלה, וישימו על שכם שניהם, וילכו אחרנית, ויכסו את ערות אביהם; ויפניהם אחרנית, וערות אביהם לא ראו.

(8) רש"י (שם)
ויקח שם ויפת - אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו, שנאמר (יחזקאל לט, יא) "אתן לגוג מקום שם קבר"...

¹ נדפס בספר נר דוד על חנוכה

9) שפת אמת – חנוכה, שנת תרמ"ה

איתא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובעה"ב בטלית מצויצת באמצע. יש לרמוז על מפלת היונים דאיתא במד' בפסוק " וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׁמֶלֶה" כי בני שם זכו לטלית של מצוה. ויפת למלבוש נאה בגשמיות. ועי"ז שהיה מיוחד קצת יופי ביפת וברשעתם ניטל מהם וניתן לבני ישראל, ע"ז רומזין בציצית אצל נר חנוכה:

10) מסכת ברכות דף יח.

רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות, הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן. אמר ליה רבי חייא: דלייה, כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו.

11) איוב – פרק ג, פסוק כו

לא שְׁלֹתַי וְלֹא שְׁקֻטַי וְלֹא נְחֹתַי וַיָּבֵא רָגְזוֹ.

12) בראשית רבה (וישב) – פרשה פד

"וישב יעקב", "לא שלותי ולא שקטתי", לא שלותי מעשו, ולא שקטתי מלבן, וְלֹא נְחֹתַי מדינה, ויבא רוגז, בא עלי רגזו של יוסף.

13) שמות רבה (בשלח) – פרשה כו

"ויבא עמלק" הה"ד "לא שְׁלֹתַי וְלֹא שְׁקֻטַי וְלֹא נְחֹתַי וַיָּבֵא רָגְזוֹ" (איוב ג, כו), לא שלותי מבבל, ולא שקטתי ממדי, וְלֹא נְחֹתַי מיון², ויבא רוגז באדום.

14) רמב"ם – הלכות מגילה וחנוכה, פרק ג, הלכה א

בבית שני, כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות; ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם...

15) מסכת כתובות דף ג:

בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה...

16) במדבר (שלח) – פרק טו, פסוק לט

וְהָיָה לָכֵם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת ד' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם:

17) ספרי – פרשת שלח, פיסקא קטו

"לא תתורו אחרי לבבכם", זו מינות... "וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם", זו זנות כענין שנאמר " וַיֹּאמֶר שְׁמֹשׁוֹן אֶל-אַבְיֹו אוֹתָהּ קַח לִי כִי הִיא יִשְׁרָה בְּעֵינָי" (שופטים יד, ג): והייתם קדושים לאלהיכם זו קדושת כל המצות אתה אומר זו קדושת כל המצות או אינו אלא קדושת ציצית אמרת במה ענין מדבר בקדושת כל המצות. רבי אומר זו קדושת ציצית. אתה אומר זו קדושת ציצית או אינו אלא קדושת כל המצות? כשהוא אומר "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב) הרי קדושת כל המצות אמורה, הא מה ת"ל "והייתם קדושים לאלקיכם"? זו קדושת ציצית, מגיד שהציצית מוספת קדושה לישראל:

² עיין אור גדליהו (רי גדלי' הלוי שארר זצ"ל) – חנוכה, עמ' סב שכתב על הקשר בין דינה ליון וחנוכה; ועי"ע בספר אורה ושמחה (הרבי מבארניב זי"ע) – עמ' נב-נג בשם ילקוט ראובני

18) של"ה הקדוש – הקדמה לפרשת וישב, מקץ, ויגש

ויען כי באלו פרשיות חלו ימי חנוכה או לפנייהן או לאחריהן, ולכל זמן ועת לכל חפץ, כי בודאי גלגול המועדים של כל השנה, הנה אלה מועדי ד', הן מועדי דרבנו, או תעניות וט' באב, בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן, כי הכל מיד ה' השכיל.

19) אמרי נועם – פרשת וישב, אות כו (ר' מאיר הורוויץ זי"ע, אב"ד דזיקוב)

והנה ידוע אשר גלות יון היתה לכפר עון של גלוי עריות, כי בגלות בבל היה תיקון עבודה זרה, ונכשלו באנדרטיא של מלך. וגלות מדי נגד שפיכות דמים, ונגזר עליהם "להשמיד ולהרוג" (אסתר ג, יג). ובגלות יון נגד גלוי עריות, נגזר עליהם (שבת כג. רש"י ד"ה היו) תיבעל לטפסר תחילה. ומתתיהו בצדקתו תיקן זאת על ידי מצות נר חנוכה, שהוא לתקן מדת יסוד בחינת יוסף הצדיק, להתגבר על הזנות. ולזה "ויהי בבית אדניו המצרי" עולה "מתתיהו" (=861)...

20) בראשית (וישב) – פרק לט, פסוקים ז-יב

ז וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַתִּשָּׂא אֶשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עַיְנֶיהָ אֶל יוֹסֵף; וַתֹּאמֶר שְׂכָבָה עִמִּי. ח וַיִּמָּאן, וַיֹּאמֶר אֶל אֶשֶׁת אֲדֹנָיו, הֵן אֲדֹנִי לֹא יָדַע אֶתִּי מִה בְּבֵית; וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לִּי לֹא נָתַן בְּיָדִי. ט אֵינְנִי גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמְּנִי, וְלֹא חָשַׁד מִמְּנִי מְאוּמָה, כִּי אִם אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶתְּ אֶשְׁתּוֹ; וְאִיךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת, וְחָטַאתִי לְאֱלֹקִים. י וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם; וְלֹא שָׁמַע אֶלֶיָּהּ לְשָׂכַב אִצְלָהּ, לְהִיּוֹת עִמָּה. יא וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה, וַיָּבֵא הַבְּיָתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ; וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבְּיָת, שָׁם בְּבֵית. יב וַתִּתְּפֹשֶׂהוּ בְּבִגְדוֹ לְאֹמֶר, שְׂכָבָה עִמִּי; וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ, וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה.

21) רש"י (שם)

ויהי כהיום הזה - כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום צחוק, יום איד שלהם שהלכו כולם לבית עבודה זרה, אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה. אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך:

22) אמונת עתיד – פרשת וישב, עמ' קכד (ר' משה וואלפסאן שליט"א)

ומסתמא הי' יום איד זה, תקופת טבת הנזכר בגמרא (מסכת ע"ז דף ו), שהוא יום ע"ז. וראיתי בספר תולדות יעקב יוסף (פרשת מקץ) שלפי החשבון, חל נס של חנוכה דהיינו כ"ה כסלו, בימים החשמונאים, בתקופת טבת³. וזה שכיח כמעט בכל פעם, שחל יום אידם בתוך החנוכה. והענין הוא, שהקב"ה הוריד אור גדול וקדוש בזמן התגברות הטומאה והקליפות, להושיע את ישראל. ונראה לי לומר בדרך השערה, שמסתמא הי' מעשה דיוסף עם נסיונו באשת פוטיפר ג"כ בכ"ה כסלו, כי כל ישראל הם נקראים זרע יוסף כדאיתא בסנהדרין דף יט: והוא בדרגת האבות, שהרי הוליד שבטים כידוע, ולכן גם אצלו ניתן לומר מעשה אבות סימן לבנים... והרמז לזה "ויהי כהיום הזה, ויבא הביתה", כהיו"ם, הוא נוטריקון כ"ה-יום, דהיינו יום כ"ה של כסלו. וכדאיתא בזוה"ק (תקו"ז תיקון י"ג), שנס חנוכה שייך למספר כ"ה דייקא. (ומרומז גם בטור, חנו-כ"ה).

23) תפלת "בימי מתתיהו"

...לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה.

24) פרי עץ חיים – שער הציצית, סוף פרק ד, הגהה אות ד

הנה הציצית, צריך שיהא בה - חוליות, קשרים, כריכות. וסימנס, חק"ד, עם ח"י חוליות עם הקשרים, וד' כנפות, גימטריא כנף. כי כל כנף י"ג חוליות, וחמשה קשרים הרי ח"י, וז"ס כנף, ר"ל כמנין כנף יש בין הכל, וזהו דרך כלל. אבל דרך פרט, בכל כנף ט"ל כריכות, ד"פ ט"ל

³ ע"ש בספר תולדות יעקב יוסף כל החשבון, וז"ל: "ומעתה אותה שנה שנעשה הנס בשמן, כשנצחו החשמונאים, הי' ליל כ"ה בכסליו היותר ארוכה מכל הלילות..." ע"ש.

כריכות, הם קניו, כמספר יוסף. וס' גודלים יש בכל הכנפות, כי ג' קשר אגודל בכל כנף, וי"ב גודלים בכל ציצית, שליש גדיל, ובי' שלישי ענף, הרי ט"ו בכל כנף, וד"פ ט"ו הם ס'. וז"ס הנה בנד' יוסף בא אליך, כמנין הנ"ה גודלים, וכמנין בני"ך חוליות וקשרים. ויוסף חשבון כל (במצת שמורים כתב וז"ל הרי בי"ן חוליות וכ' קשרים בכל הכנפות, הרי כמנין בני"ך עכ"ל) הכריכות יחד, ט"ל בכל כנף. והחוטין הם ל"ב והם שזורין, הרי ס"ד, כמנין בא אליך. והכל רמז ליעקב:

25) מסכת מנחות דף מד.

מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית, שמע שיש זונה בכרכי הים שנוטלת ד' מאות זהובים בשכרה, שיגר לה ארבע מאות זהובים וקבע לה זמן. כשהגיע זמנו, בא וישב על הפתח. נכנסה שפחתה ואמרה לה: אותו אדם ששיגר לך ד' מאות זהובים בא וישב על הפתח, אמרה היא: יכנס, נכנס. הציעה לו ז' מטות, שש של כסף ואחת של זהב, ובין כל אחת ואחת סולם של כסף ועליונה של זהב, עלתה וישבה על גבי עליונה כשהיא ערומה, **ואף הוא עלה לישוב ערום כנגדה, באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו,** נשמט וישב לו ע"ג קרקע, ואף היא נשמטה וישבה ע"ג קרקע. אמרה לו: גפה של רומי, שאיני מניחתך עד שתאמר לי מה מום ראית בי. אמר לה: העבודה, שלא ראיתי אשה יפה כמותך, אלא מצוה אחת ציונו ה' אלהינו וציצית שמה, וכתוב בה אנני ה' אלהיכם שתי פעמים, אני הוא שעתיד ליפרע ואני הוא שעתיד לשלם שכר, עכשיו נדמו עלי כדי עדים. אמרה לו: איני מניחך עד שתאמר לי מה שמך ומה שם עירך ומה שם רבך ומה שם מדרשך שאתה למד בו תורה, כתב ונתן בידה. עמדה וחילקה כל נכסיה, שליש למלכות ושליש לעניים ושליש נטלה בידה, חוץ מאותן מצעות, ובאת לבית מדרשו של ר' חייא. אמרה לו: רבי, צוה עלי ויעשוני גיורת, אמר לה: בתי, שמא עיניך נתת באחד מן התלמידים? הוציאה כתב מידה ונתנה לו, אמר לה: לכי זכי במקחך, אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר, זה מתן שכרו בעה"ז, ולעה"ב איני יודע כמה.

26) שאר ישוב – פרשת וישב, עמ' סה (ר' אלעזר בן מרדכי שפירא זצ"ל)

ועוד יאמר עפ"מ שב"ס שהי' בגד זה שתפשה בגד הציצית [עיי' אול"מ לחו"ז ז"ל] עוד טעם בדבר עפ"י מארז"ל בפי' התכלת מעשה אדם א' שהי' זהיר במצות ציצית וכו'. עד באו ארבע ציציותיו וטפחו לו על פניו. נמצא שהזהיר במצות ציצית אין מניחים אותו לעבור עבירה זאת והיא ידעה זאת. לכן **״וַתִּתְּפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ״** עם הציצית להפשיט מעליו הציצית כדי שתוכל לפתותו...

27) נועם מגדים – פרשת שלח, עמ' שו-שז⁴ (ר' אליעזר הלוי אי הורוויץ זצ"ל)

והנה אחז"ל (ב"מ דף סא:) יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי ציצית ל"ל כו', אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתיד להבחין בין התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא. וידוע, כי מצות ציצית מגינה ומצלל מחטא דזנות ומהרהור כאמור "וראיתם אותו כו' ולא תתורו אחד לבבכם כו'" ובעבור זה אמר "והייתם קדושים" כי כל מקום שאתה מוצא גדר ערבה אתה מוצא קדושה, וכמוזכר בדברי חז"ל (מנחות דף מד.) נדמו לו כארבעה עדים כו' ע"ש...
ואמר הים ראה ויננס, כל זה בא להם ע"י הים ראה הוא תכלת דציצית כאמרם ז"ל (סוטה יז.) תכלת דומה לים כו', ועל ידי זה וינס מעבירה והרהור כאמור וראיתם אותו כו'. גם י"ל הים ראה כו', דהנה אמרו רז"ל לפי דרכם מה ראה? ארונו של יוסף ראה דכתיב ביה וינס ויצא החוצה... והגאון קדוש ישראל מוהרד"ב ז"ל בספר מגדל הנדפס על שמו כתב בו דבר יקר לפי דרכו ומובא בדברינו בפי' תורת המצורע ולדעתנו יתכן, **כי אולי יוסף הצדיק ניצל מחטא ע"י מצות ציצית** וכאשר חכמינו ספרו לנו במנחות מאדם אחד ונדמו לו כארבע עדים ועל ידי הסתכלות בציצית כאמור וראיתם אותו וכו'. **וזהו "וינס", שנס מהעבירה והרהור על יד "ויצא החוצה", הם הציצית שיוצאין חוץ להבגד ומגולין** כאמרו ז"ל (מנחות דף מא:) אין ציצית אלא יוצא, ועיין במב"א סי' כ' ס"ק.

⁴ מכן נופת צופים, שנת תשנ"ח

28) נפש חיים – מערכת ב, אות ד (ר' חיים פלאגי זצ"ל)

בגדי ציצית הם נגד ד' בגדי כהונה דכהן הדיוט, תיקונים תיקון ל"ח דע"ח ע"ב, ונראה דמהאי טעמא כתיב בפי ציצית מצות ולא תתורו כו' אשר אתם זונים אחריהם דכיון דד' בגדי לבן מכפרים על העריות... לעומתם מכפרים בגדי ציצית ומגינים עליו שלא יחטא כעובדא דש"ס באותו תלמיד.

29) דברי שלום – פרשת כי תבא (עיין בעל שם טוב עה"ת פרשת שלח, אות ה)

סיפר אדוני אבי זקני ז"ל על הבעל שם טוב זי"ע, שהציצית שלו היה להם נפש וחיות ממש, אשר היו יכולים לנענע את עצמם בלי נענוע הגוף, כי על ידי קדושת עשיית המצוה המשיך להם נפש וחיות.

30) ילקוט נפלאות מתורתך עמ' כד-כה⁵ (האדמו"ר מסקאליע שליט"א)

מסופר שפעם הי' הר"ר זושא מהאניפאלי זצוק"ל על הדרך ולא הי' יודע באיזה דרך ילך, הסתכל בציציותיו ומהם ידע באיזה דרך ילך. והוא ע"ד שאחז"ל (מנחות מ"ד.) באו ארבע ציציותיו וטפחו לו על פניו. הרי ציצית יוכלים להתלבש ברוח חיים וגם להורות דרך ישרה, מה גם שהם בבחי' ראי' כדכתיב (במדבר ט"ו ל"ט) וראיתם אותו. ואיתא בכתבי האריו"ל ציצ"ת נוטריי' צ'דיק י'פריד צ'יציותיו ת'מיד. ואפשר שהחשמונאים בדקו, היינו שבדקו הציצית שלהם, ועל ידי זה ידעו באיזה דרך ילכו ומצאו פך אחד של שמן. ונקרא פך אחד"ד בגימ' י"ג, שבציצית יש ח' חוטים וה' קשרים בגימ' י"ג כמוש"כ רש"י (עי' רש"י במדבר שם). וכיון שהנס נעשה ע"י ציצית הזכיר השאלות שיהא בעל הבית בטלית מצוייצת ביניהם:

31) במדבר (נשא) – פרק ה, פסוקים יא-טו

יֵא וַיִּדְבֹר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. יב דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אִישׁ אִישׁ כִּי-תִשָּׂא אֶשְׁתּוֹ, וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל. יג וְשָׁכַב אִישׁ אֶתְהָ, שְׁכַבְתָּ-זָרַע, וְנִעְלַם מֵעֵינַי אִישָׁהּ, וְנִסְתָּרָה וְהִיא נִטְמָאָה; וְעַד אֵין בָּהּ, וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה. יד וְעָבַר עָלָיו רוּחַ-קִנְאָה וְקִנְאָה אֶת-אֶשְׁתּוֹ, וְהוּא נִטְמָאָה; אוּ-עָבַר עָלָיו רוּחַ-קִנְאָה וְקִנְאָה אֶת-אֶשְׁתּוֹ, וְהִיא לֹא נִטְמָאָה. טו וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת-אֶשְׁתּוֹ, אֶל-הַכֹּהֵן, וְהִבִּיא אֶת-קֶרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ, עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים; לֹא יִצַק עָלָיו שָׁמֶן, וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה כִּי מִנְחַת קִנְאָת הוּא, מִנְחַת זָכְרוֹן מִזְכָּרְתָּ עוֹן.

32) רש"י (שם)

לא יצק עליו שמן - שלא יהא קרבנה מהודר, שהשמן קרוי אורת והיא עשתה בחשך:

⁵ נדפס בספר נר דוד על חנוכה